

RECENZJA
ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Pani mgr Katarzyny Miśkiewicz

pt : Kurator rodzinny w terenie. Rytuały interakcyjne odgrywane w roli zawodowej”. ,
opracowanej pod kierunkiem promotora - dr hab. Renaty Szczepanik oraz promotora
pomocniczego - dr Aleksandra Cywińskiego.

Przedmiotowa recenzja rozprawy doktorskiej zawiera szczegółowo uzasadnioną ocenę spełnienia warunków określonych w art. 13 ust.1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017, poz.1789 ze zmianami), w związku z art.179 ustawy z dnia 3 lipca 2018 roku – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 poz. 1669 ze zmianami).

Mając na względzie powyższe w recenzji poddano analizie przygotowaną rozprawę doktorską podejmując próby uzyskania odpowiedzi na postawione pytania:

- czy praca stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego,
- czy wskazuje na ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej,
- czy pozwala na sformułowanie wniosku o umiejętności tworzenia i weryfikowania założonych tez a także ich weryfikacji i dociekania naukowego.

1. UWAGI OGÓLNE

Rozprawa została zrecenzowana na podstawie pisma z dnia 19.03.2023 Przewodniczącej Komisji Uniwersytetu Łódzkiego do spraw stopni naukowych w dyscyplinach pedagogika i psychologia o powołaniu w w/w dniu na recenzenta. Rozprawa doktorska zatytułowana: „Kurator rodzinny w terenie. Rytuały interakcyjne odgrywane w roli zawodowej.”, składa się z czterech obszernych rozdziałów, które poprzedza wstęp do rozprawy. Dysertację zamyka podsumowanie i bibliografia. Całość rozprawy zawiera 257 stron. Recenzowana dysertacja prezentuje autorskie wyniki badań, co wpływa pozytywnie na ogólną ocenę.

2. ZASADNOŚĆ PODJĘCIA BADAŃ

Już we wstępie do rozprawy Doktorantka opisuje obraz badań nad kuratelą sądową, ich wielość i różnorodność zagadnieniową. Wydawać by się mogło, że tematyka kurateli sądowej jest w sposób zadowalający opisana i poddana analizie w literaturze, jednakże walorem tej pracy jest jej część badawcza oparta na badaniach jakościowych, które stanowią istotną odmienną od dominujących badań ilościowych opisanych w literaturze. Autorka rozprawy pisze,

„Zazwyczaj autorzy tych prac stosują ilościowe strategie badań, a podejście jakościowe uwzględniane jest w stosunkowo nielicznych projektach. Dominuje analiza naukowa w ramach paradygmatu normatywnego”.(s.4) Niewiele jest opracowań opartych na badaniach jakościowych, które proponuje autorka jako inne ciekawe ujęcie tematyki pracy i realizacji zadań kuratorów. Przedstawia niezwykle ciekawą perspektywę ich funkcjonowania „uwzględniającą optykę inną niż stanowiska kuratorów, prezentującą perspektywę interpretatywną, poza dominującą tematykę obejmującą pracę polskich kuratorów.” (s.4)

Doktorantka w swojej rozprawie odwołuje się między innymi do koncepcji rytuałów interakcyjnych Ervinga Goffmana, która pełni wiodącą rolę i stanowi swoisty fundament jej rozważań. W jej zainteresowaniu są kuratorzy i ich podopieczni w „kontekście dynamiki przebiegu interakcji społecznych, wymiany symbolicznych zdarzeń, a także , co szczególnie ważne nakreślenie sposobu w jaki budowane są relacje między aktorami społecznymi”. (s. 4)

Doktorantka zgodnie z przywoływaną koncepcją postrzega ludzi jako aktorów w różnych rolach społecznych, pisze że „...w najogólniejszym ujęciu wiąże się ono z postrzeganiem ludzi jako aktorów społecznych odgrywających swoje role na scenie teatralnej przed publicznością.

Aktor wykorzystuje do tego rekwizyty oraz scenografię stanowiące elementy fasady, charakterystyczne dla jego roli, do której przygotowuje się w kulisach”. (s.5)

Nie sposób pominąć koncepcji „brudnej pracy” Everetta Hughesa, do którego nawiązuje doktorantka. Opisuje ona zawody obarczone „obciążeniami fizycznymi, społecznymi, moralnymi i emocjonalnymi”. (s.5) Przedstawiciele takich zawodów dążyć będą do zneutralizowania tego ciężaru poprzez stosowanie strategii radzenia sobie z pojawiającym się stresem. Należy pamiętać, że wszystkie zawody pomocowe są narażone na takie obciążenia, „dając” zrozumienie i empatię i „biorąc” problemy, trudny, smutki.

Takie ujęcie tematu jest bardzo pedagogiczne i ujmujące. To co moim zdaniem jest najcenniejsze – to Człowiek w procesie pomocy innemu człowiekowi widziany przez pryzmat budowanych relacji i doświadczanych przeżyć przez wszystkich aktorów tej relacji. Praca jest ciekawa i cenna. Pokazująca trud, ale także wyjątkowość służby kuratora sądowego na rzecz drugiego człowieka. Trudności tej relacji dodaje fakt „wyjątkowości” podopiecznych, którzy są trudni, często źle funkcjonujący, z szeregiem deficytów. Praca pozwala na poznanie tej relacji i całego kontekstu w jakim ona zachodzi. Pokazuje szanse i zagrożenia tej relacji. Pozwala na bardziej wszechstronne ujęcie tematu i jest niewątpliwie ważnym elementem, który stanowić może materiał do dalszych analiz.

3. OCENA MERYTORYCZNA I METODOLOGICZNA ROZPRAWY

Oceniam, że przedmiotowa praca doktorska mieści się w zakresie postawionych wymagań formalnych. Doktorantka właściwie wyselekcjonowała i wykorzystwała zagadnienia związane z badanym zagadnieniem i wykorzystwała w recenzowanej rozprawie.

Dysertacja Pani mgr Katarzyny Anny Miśkiewicz jest rezultatem badań w odniesieniu do celu badań, którym była „analiza działań kuratora rodzinnego podejmowanych na rzecz osiągania celów zawodowych w relacjach z nadzorowanymi w ich naturalnym środowisku życia”.

Dysertacja składa się ze wstępu, czterech rozdziałów merytorycznych oraz zakończenia (wnioski). Jak wspomniano, pierwszy rozdział poświęcono analizie teoretycznej zjawiska kurateli sądowej. Określono jej formalne ramy kuratorskiej służby sądowej, zadania kuratorów,

ich kwalifikacje i kompetencje, a także nierozzerwalnie z tą pracą związane zasady etyki pracy kuratora sądowego. Następnie doktorantka opisała warsztat pracy kuratora sądowego.

Zwróciła uwagę na niezwykle istotny obszar wychowawczo- resocjalizacyjnego wymiaru nadzorów kuratorskich, relacje z podopiecznymi ujęte jako swoisty cel i efekt pracy kuratora. Doktorantka przybliżyła perspektywę pracy kuratora w ujęciu opisanych badań pedagogicznych. Trzecim obszarem analizowanym w pierwszym rozdziale są teoretyczne konteksty badań własnych. Doktorantka opisała perspektywę symbolicznego interakcjonizmu, a także rytuały interakcyjne w podejściu dramaturgicznym Ervinga Goffmana. Rozdział pierwszy wieńczy koncepcja „brudnej pracy”.

Drugi rozdział rozprawy poświęcony został metodologicznym podstawom badań własnych. Doktorantka określiła cel badań opisany jako „ analiza działań kuratora rodzinnego podejmowanych na rzecz osiągnięcia celów zawodowych w relacjach z nadzorowanymi w ich naturalnym środowisku życia.” Przedmiotem badań Doktorantki są rytuały interakcyjne ujawniane przez kuratorów rodzinnych w relacjach z nadzorowanymi w ich miejscu zamieszkania. Opisała i sformułowała problem główny odwołujący się do wspomnianych rytuałów. „ Jakie rytuały interakcyjne odgrywa kurator sądowy podczas osiągnięcia celów zawodowych w przebiegu spotkań w domach swoich podopiecznych? „,

Rozprawa zawiera sześć problemów szczegółowych, których analiza pozwala na opis i ocenę działań kuratorów, strategii zarządzania nadzorami, typy podopiecznych czy sposobów radzenia sobie ze stresem przez kuratorów jak również wygaszanie konfliktów z podopiecznymi czy pozyskiwanie informacji od nich. Rozprawa w dalszej kolejności zawiera opis strategii badań zaproponowanych przez Doktorantkę, która wskazuje na etnografię jako „najlepszą strategię analityczno-badawczą pozwalającą podjąć się rekonstrukcji i charakterystyki rytuałów interakcyjnych kuratorów sądowych odwiedzających domy nadzorowanych .” (s.96) Jest to jakościowa metoda badawcza koncentrująca się na rozumieniu fenomenów kulturowych. Poza etnografią Doktorantka wskazuje że „ w swoich badaniach oprócz etnografii jako wiodącej metody zastosowała procedury metodologii teorii ugruntowanej. Jest to strategia analityczno- badawcza, która pozwala na „ budowanie teorii średniego zasięgu w oparciu o systematycznie zbierane dane empiryczne”. (s.99) Metoda ta polega na „zbieraniu próbek dostarczających odpowiedzi na pytania pojawiające się w trakcie zbierania danych empirycznych które następnie są sprawdzane przez ciągle porównywanie kolejnych próbek danych do momentu ich nasycenia. (s.99).

W metodologii teorii ugruntowanej badacz nie zakłada i nie formułuje hipotez badawczych do czasu znalezienia się w terenie i zebrania pierwszych danych które następnie będzie porównywać z kolejnymi i pozyskanymi próbkami. (s.100)

Doktorantka w rozdziale metodologicznym opisała techniki gromadzenia danych . Wskazała „ obserwację uczestniczącą, wywiady etnograficzne, nieformalne(konwersacyjne) i swobodne.” (s.101) Opisała także etapu procesu badawczego, określenie czasu i miejsca badań.

Kolejną częścią rozprawy jest Rozdział trzeci opisujący przeprowadzone badania przez Doktorantkę. Rozdział ten jest szczególnie cenny i istotny z punktu widzenia podjętego zagadnienia przez autorkę. Rozległa wielopłaszczyznowa analiza i opis przeprowadzonych badań pozwalają na podjęcie przez czytelnika wędrówki, która w sposób ciekawy i niezwykle merytoryczny pozwala poznać złożoność tematu.

Kolejnym jest rozdział czwarty w którym autorka opisuje swoją podwójną rolę w której wystąpiła. Niezwykle cenne są „rozterki pedagogiczne” autorki, która w trosce o zdobycie cennych danych wchodzi w proces, jednocześnie zadając sobie pytanie czy nie będzie przyjęta jak intruz? (s. 109) Troska i wrażliwość o drugiego człowieka i jego dobrostan są niezwykle istotnymi i wartościowymi cechami badacza, który dążąc do zdobycia danych nie traci z oczu drugiego człowieka. Już sam ten fakt świadczy o dojrzałości naukowej i niezwyklej delikatności, która winna towarzyszyć badaczowi w jego poszukiwaniach.

Pracę wieńczy podsumowanie pt. „ Rytuały interakcyjne kuratorów rodzinnych w relacjach z podopiecznymi w terenie.” W podsumowaniu znalazły się szeroko opisane uzyskane dane związane z sformułowanymi problemami szczegółowymi w części metodologicznej. Doktorantka pisze o wielości ról jakie podejmuje kurator sądowy wykonując swoje zadania i wielości zachowań, które stosuje by praca była skuteczna. Pokazuje jak trudnym i niejednorodnym jest funkcja kuratora sądowego. Wymienia między innymi rolę „mediatora, mentora, pokerzysty, detektywa śledczego, mentalisty, czy eksperta od spraw trudnych. „ (s. 214-215) Pisze o sposobach radzenia sobie ze stresem czy rodzajach podopiecznych, niezwykle różnych z różnorodnymi problemami i oczekiwaniami.

Wreszcie autorka sama dzieli się refleksją nad swoją „ podwójną rolą badaczki w badaniu”.

Zakłada się, że przy stosowaniu przyjętych przez doktorantkę metod badawczych "ideałem" są badania prowadzone w taki sposób by ograniczyć wpływ badacza na środowisko, które poddaje obserwacji jednocześnie umożliwiając stworzenie pogłębionej charakterystyki i bardziej pogłębiony portret informatorów. Badaczka pisze o pojawiających się dylematach „Kim była w czasie realizowanych badań?„. Jaki rodzaj zachowania przyjąć?

Dowodem na niezwykle wysoki etyczny poziom prezentowany przez badaczkę jest jeden z opisywanych dylematów, gdzie badaczka pisze „Być może obserwacja ukryta byłaby wartościowsza od jawnej ze względu na ewentualne zniekształcenia obrazu sytuacji, które wynikają ze świadomości bycia obserwowanym . Jednak świadomość znaczących problemów etycznych towarzyszących użyciu tej techniki badawczej spowodowała wybór obserwacji jawnej.” (s. 219).

Doktorantka pisze o rzetelnej obserwacji oraz o zarządzaniu jej tożsamością przez kuratora. Wszystkie te obszary wskazują na wielkie zrozumienie tematu, delikatność, wycucie i empatię. Pracę zamyka bibliografia.

W kontekście oceny merytorycznej należy podkreślić, że zawarte w pracy treści mają dużą wartość użyteczną w kontekście szeroko rozumianego tematu.

Merytorycznie dysertacja tworzy podstawy do dalszych analiz nad podjętymi problemami. Na podkreślenie zasługuje również solidna bibliografia. W tym też kontekście z uznaniem odnoszę się do przeprowadzonych badań, jakie Doktorantka przeprowadziła na rzecz analizowanych zagadnień zawartych w dysertacji.

W mojej ocenie, recenzowana dysertacja jest materiałem poznawczym, uporządkowanym i uzasadnionym, stanowiącym niewątpliwie znaczącą wartość poznawczą. Zawarte w niej wyniki badań naukowych są bardzo interesujące i powinny stanowić cenne źródło wiedzy w odniesieniu do problematyki zawartej w temacie rozprawy.

4. OCENA KONSTRUKCJI PRACY

Dokonując oceny konstrukcji pracy, należy zauważyć, że przyjęta struktura pracy umożliwiła przeprowadzenie wywodu. Praca zawiera wstęp, który wprowadził do zagadnień podejmowanej tematyki, wskazując jednocześnie na zasadność poruszanego tematu. Kolejno

po sobie następujące rozdziały zakreślały tematykę opierając się na solidnej literaturze przedmiotu. Bardzo istotne i wartościowe było umiejscowienie omawianej i badanej tematyki w literaturze przedmiotu. Takie usytuowanie tematu pozwoliło na wskazanie jego zakresu, kierunku dalszych działań i rodzaju podejmowanych rozwiązań. Niewątpliwie najcenniejszą częścią rozprawy są badania przeprowadzone przez autorkę, które pozwalają lepiej zrozumieć pracę kuratora, problemy jej towarzyszące oraz wielość zagadnień jakie towarzyszą zadaniom spoczywającym na kuratorach.

5. UWAGI KOŃCOWE

Pracę oceniam bardzo pozytywnie. Przeprowadzone badania i przedstawione wnioski mają charakter autorski i nowatorski.

Pan mgr Katarzyna Anna Miśkiewicz podjęła się ważnego i trudnego zadania. Badania jakościowe jakie przeprowadziła autorka są odpowiedzią na istniejącą lukę i pozwalają lepiej zrozumieć tą grupę zawodową. Badania przeprowadzone przez Doktorantkę są niezwykle ciekawe , wartościowe i nasycone podejściem pedagogicznym, wrażliwym i wyczulonym na drugiego człowieka. Z wielką atencją i uznaniem czytałam o dylematach jakie towarzyszą badaczce a wynikają z troski o podopiecznych. Pomimo tego udało się zdobyć materiał niezwykle cenny i ciekawy o dużej wartości badawczej co jest wielkim atutem rozprawy. Wyniki badań winny stanowić obszar dalszej analizy. Uzyskane wyniki wskazują na możliwość rozszerzenia oferty szkoleniowej dla kuratorów sądowych , objęcia ich wsparciem i ciągłym doskonaleniem wiedzy pedagogicznej, która może ułatwić codzienną pracę.

6. KONKLUZJA

W konkluzji należy podkreślić, że Doktorantka wywiązała się z postawionych przed sobą zadań, natomiast w zakresie formalnych wytycznych kierunkujących pracę recenzenta

Oceniam, że:

- Praca stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego,
- Doktorantka wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną w danej dyscyplinie naukowej,
- rozprawa uwiarygadnia umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Mając na względzie powyższe oceniam, że rozprawa jest samodzielną i oryginalną pracą naukową. Stwierdzam, że przedstawiona rozprawa odpowiada warunkom określonym w ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz.595, z późn.zm.).

Jako recenzent proszę Wysoką Radę Nauki o przyjęcie dysertacji Pani mgr Katarzyny Anny Miśkiewicz na temat: „ **Kurator rodzinny w terenie. Rytuały interakcyjne odgrywane w roli zawodowej.** ” „ do dalszego procedowania i proszę o dopuszczenie jej do publicznej obrony.

dr hab. Irena Nowicka